

Linguistic interpretation of distinctive features of online communication tools

Dildor OTAJONOVA¹

Chirchik State Pedagogical University

ARTICLE INFO

Article history:

Received September 2024

Received in revised form

10 October 2024

Accepted 25 October 2024

Available online

15 November 2024

Keywords:

internet communication,
linguistic analysis,
digital literacy,
polycode texts,
multimodality,
information security,
clip thinking,
verbal and nonverbal
communication,
emojis and stickers,
online interaction dynamics.

ABSTRACT

This study examines the linguistic features of online communication platforms and their ramifications for contemporary linguistics. The swift advancement of digital technology has converted online communication into a crucial domain of linguistic research. Legal documents, SMS exchanges, and emails are analysed for their conciseness and uniformity, which complicates the determination of authorship and contextual interpretations. Moreover, polycode texts, distinguished by their semantic and pragmatic intricacies, provide analytical hurdles in internet-based communication.

The study emphasises the influence of online communication on social relationships and information security. In Uzbekistan, the protection of personal data and the reduction of negative impacts from online communication on public awareness are prioritised in official policy. The article explores the hybrid characteristics of online language, whereby verbal and nonverbal components, including emojis, stickers, and animations, are crucial in expressing emotional and contextual significances. The inquiry examines the distinctive characteristics of digital texts, such as their multimodality, interactivity, and inclination towards clip thinking, which prioritises fragmentary and visual information processing.

2181-3701/© 2024 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol2-iss6-pp239-248>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

¹ (PhD), Associate Professor, Chirchik State Pedagogical University. E-mail: dildorotajonova1986@gmail.com

Nutqiy internet aloqa vositalarining o'ziga xos xususiyatlarining lingvistik talqini

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

internet aloqasi,
lingvistik tahlil,
raqamli savodxonlik,
polikod matnlar,
ko'pkodlik,
axborot xavfsizligi,
klip fikrlash,
og'zaki va yozma bo'lmagan
muloqot,
emojilar va stikerlar,
onlayn muloqot dinamikasi.

Ushbu maqola internet aloqa platformalarining lingvistik xususiyatlari va ularning zamonaviy tilshunoslikdagi ahamiyati masalasini o'rganish bilan bog'liq. Raqamli texnologiyalarning tezkor rivojlanishi internet aloqasini tilshunoslik tadqiqotlari doirasida muhim yo'nalishga aylantirdi. Huquqiy hujjatlar, SMS yozishmalar va elektron xatlar qisqaligi va bir xilligi tufayli mualliflikni aniqlash va kontekstual tahlil jarayonlarini qiyinlashtiradi. Shuningdek, semantik va pragmatik murakkabliklari bilan ajralib turadigan polikod matnlar internet aloqasi tahlillari uchun murakkab vazifalarni keltirib chiqaradi.

Shuningdek, ishda internet aloqasining ijtimoiy munosabatlar va axborot xavfsizligiga ta'sirining ahamiyati xususida fikr yuritiladi. O'zbekistonda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va internet aloqalarining ommaviy ongga salbiy ta'sirini kamaytirish davlat siyosatining ustuvor vazifalaridan biridir. Ushbu maqolada internet tilining gibrid xususiyatlarini o'rganilib, uning og'zaki va yozma bo'lmagan komponentlari – emojilar, stikerlar va animatsiyalarning emotsional hamda kontekstual mazmunni ifoda etishdagi ahamiyati yoritilgan. Axborotni fragmental va vizual idrok etishga asoslangan holda raqamli matnlarning ko'pkodlik, interaktivlik va "klip fikrlash"ga moyillik kabi o'ziga xos xususiyatlarini tahlil qilingan.

Лингвистическая интерпретация уникальных особенностей речевых интернет-коммуникационных средств

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

интернет-коммуникация,
лингвистический анализ,
цифровая грамотность,
поликодовые тексты,
мультимодальность,
информационная
безопасность,
клиповое мышление,
устное и невербальное
общение,
эмодзи и стикеры,
динамика онлайн-
коммуникации.

Статья посвящена исследованию лингвистических особенностей интернет-коммуникационных платформ и их значимости в современной лингвистике. Быстрое развитие цифровых технологий превратило интернет-коммуникацию в одно из ключевых направлений лингвистических исследований. Краткость и стандартизированность текстов юридических документов, SMS-сообщений и электронных писем создают трудности для определения авторства и проведения контекстного анализа. Дополнительно, поликодовые тексты, характеризующиеся сложной семантической и прагматической структурой, усложняют процесс анализа интернет-коммуникации. В статье рассматривается влияние интернет-коммуникации на социальные отношения и вопросы информационной безопасности. Для Узбекистана приоритетными направлениями

государственной политики являются защита персональных данных и минимизация негативного воздействия интернет-коммуникации на массовое сознание. Особое внимание уделяется гибридным характеристикам интернет-языка, включая устные и невербальные компоненты, такие как эмодзи, стикеры и анимации, которые играют важную роль в передаче эмоционального и контекстуального содержания. Также анализируются ключевые особенности цифровых текстов: мультимодальность, интерактивность и склонность к «клиповому мышлению», формируемому на основе фрагментарного и визуального восприятия информации.

KIRISH

Zamonaviy axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi internet aloqalari va elektron matnlarni tilshunoslik tadqiqotlarining dolzarb yo'nalishiga aylantirdi. Huquqiy matnlar, SMS yozishmalar va elektron pochta muallifligini aniqlash ularning standartlashgan va qisqa xarakterlari tufayli qiyinchilik tug'diradi. Polikod matnlarning semantika va pragmatikasi internet aloqalarida sezilarli o'zgarishlarga duch keladi, bu tahlil jarayonini yanada murakkablashtiradi.

Internet aloqalari inson ijtimoiy munosabatlari va axborot xavfsizligiga katta ta'sir ko'rsatmoqda. O'zbekistonda shaxsiy axborot xavfsizligini ta'minlash va internetning ommaviy ongga salbiy ta'sirini kamaytirish davlat siyosatida ustuvor vazifa etib belgilangan. Axborotni qabul qilish va tarqatish usullari jamiyatda yangi tafakkur modellari, xususan, yuzaki idrok etishga asoslangan klip fikrlash fenomenini shakllantirmoqda. Internet aloqalari va elektron matnlarning semantik va pragmatik tahlili zamonaviy tilshunoslikning muhim yo'nalishi bo'lib, axborot xavfsizligi va ijtimoiy munosabatlarning barqarorligini ta'minlash uchun dolzarb ahamiyatga ega. Bunday tadqiqotlar jamiyatda axborotni idrok etishning zamonaviy mexanizmlarini chuqurroq tushunishga xizmat qiladi.

Sud-lingvistik ekspertiza uchun elektron matnli xabarlarining noverbal tarkibiy qismlarining semantikasi va pragmatikasini o'rganishning dolzarbligi internet-ommaviy axborot vositalarida zamonaviy aloqa vositalarini rivojlantirishda yuqori darajadagi dinamiklik bilan bog'liq bo'lib, polikod matnining semantik tushunchasini sezilarli darajada o'zgartirishi mumkin, bu esa mutaxassisning semantik «shifri ochish bo'yicha ishini qiyinlashtiradi». Internetdan foydalangan holda foydalaniladigan elektron ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar, chatlar va forumlar bugungi kunda dunyoning eng rivojlangan mamlakatlari aholisining kundalik hayotining bir qismiga aylandi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Muayyan shaxsning yozma nutqi xususiyatlarining informatsion ahamiyatini aniqlash juda qiyin, bu faqat ehtimol shaklda mumkin; Ekspert amaliyotida huquqiy matnlar muallifini aniqlashning alohida holatlari mavjud, ularning hajmi kamida 6 bet. Shuningdek, SMS yozishmalar matnlari ham ularning muallifini aniqlash nuqtayi nazaridan ham, tahdidlar, haqoratlar va h.k.larning mavjudligi nuqtai nazaridan ham tez-tez lingvistik tadqiqotlar obyektiga aylanadi. Ularni o'rganishdagi qiyinchiliklar ularning qisqaligi, matnning mantiqiy to'liqligi yo'qligi bilan bog'liq, bayonotlar, so'kinish so'zlarning mavjudligi va boshqalar.

Raqamli media va internet aloqalari axborot-kommunikasiya texnologiyalari (ICT) rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, insonlar orasida muloqot qilish, yozish va ma'lumotni qabul qilishning yangi lingvistik o'zgarishlarini yuzaga keltirdi. Jones va Hafner [6] tomonidan ishlab chiqilgan "raqamli savodxonlik" tushunchasi shundan iboratki, bu faqatgina kognitiv yoki texnik ko'nikma emas, balki ijtimoiy amaliy jarayonlarda ijodiy ishtirok etish qobiliyatidir. Raqamli savodxonlik matnlar bilan ishlash va ijtimoiy munosabatlarni shakllantirishdagi lingvistik va pragmatik kompetensiyani o'z ichiga oladi. Internet aloqasi kontekstida matnlar endi an'anaviy bosma shakldagidek qat'iy tartibda emas, balki o'quvchining mantiqiy yo'naltiruviga mos holda o'qiladi. Masalan, o'quvchi sayqallangan gipertekst tizimi orqali ma'lumotni faqatgina o'zini qiziqtirgan qismdan olishi mumkin. Askehave va Nielsen [1] bu jarayonni "raqamli janrlar" nazariyasida tavsiflab, raqamli matnlarni "janr" va "medium" sifatida tavsiflaydilar. Ularning fikricha, bunday matnlarni anglash ikki funksional rejimni o'z ichiga oladi:

O'qish rejimi – matnning ritorik va vizual strategiyalari yordamida uning kommunikativ maqsadlarini amalga oshiradi. Bu jarayonda matnning semantik va leksik konstruksiyalari asosiy rol o'ynaydi.

Navigatsiya rejimi – matn ichidagi giperhavolalar va tashqi havolalar orqali ma'lumotga erishishning pragmatik vositalarini ta'minlaydi. Bu rejim o'quvchining interaktivlik darajasini oshiradi. Internet aloqalaridagi matnlar janrining gibridd xarakteri ularni ikki tomonlama vazifada ko'radi: matn qabul qiluvchisi o'quvchi sifatida semantik mazmunni tushunadi, shuningdek, gipertekst orqali muloqotni boshqaruvchi navigator sifatida ishtirok etadi [1] (Askehave va Nielsen, 2005, 128-bet). Elektron pochta matnlari muallifini aniqlash, shuningdek, xatolarni avtomatik tuzatish mavjudligi, bir nechta shaxs tomonidan kompilyatsiya qilish imkoniyati, qiyosiy tadqiqot uchun taqdim etilgan namunalarning yetarli emasligi bilan tahlil jarayoni murakkablashadi. Ko'rsatilgan obyektlar tahlil uchun taqdim etilgan matn hajmiga, uni tuzish xususiyatlariga, qiyosiy materialning mavjudligiga bog'liq.

Martin internetdagi matnlarning xususiyatlari va kommunikativ vazifalarini lingvistik tahlilga tortgan, shuningdek, uning ta'kidlashicha, "axborot va kommunikatsiya texnologiyalari (ICT)ning takomillashuvida albatta internet muloqot nutqiga o'z ta'sirini ko'rsatadi" [3].

Jaidev [5] tomonidan olib borilgan tadqiqotda ijtimoiy tarmoqlar va kod-mixed matnlardagi tahqirlovchi nutqlarni aniqlashda lingvistik va klassifikatsiya modellaridan foydalanilgan bo'lib, tilshunoslik va madaniyatlararo muloqot nuqtai nazaridan muhim ilmiy asos sanaladi. Ta'kidlash joizki, kod-mixed matnlarda ifodalangan bir necha til unsurlarida tahqirlovchi xususiyatning mavjudligini aniqlash va kontekstual mazmunni idrok etish o'ziga xos leksik, grammatik, semantic tahlillarni amalga oshirishni talab etadi.

Hahijary va Sabiqlarning fikricha, tiktok singari platformalarda alay (internet tilining bir ko'rinishi) tilining qo'llanilishi va muloqotga ta'si internetdagi til va muloqot jarayonining evolyutsiyasini aniqlashda muhim omil hisoblanadi [9].

Ma'lumki, texnologiyalarning taraqqiy etishi tilning leksik qatlamining boyishiga sabab bo'ladi va bu albatta tilga o'zlashayotgan har bir so'zning kodifikatsiyalanishini ta'minlashda uni chuqur o'rganishni talab etadi. Bu borada Mendes internet tilidagi yangi neologizmlarning shakli va mazmunini lingvistik tahlil qilishni taklif etadi [10]. Bizning jamiyatimiz bu masalada istisno emas va bugungi kunda mobil qurilmalarning keng tarqalishi va mavjudligi bilan ajralib turadi. Fuqarolar mobil gadjetlardan nafaqat ovozi

aloqa vositasi, balki elektron pochta orqali yozma xabarlar yuborish, messenjerlar, chatlar, forumlar va hokazolarda muloqot qilish uchun ham tobora ko'proq foydalanmoqda. Elektron aloqa, aloqa shakliga sezilarli ta'sir ko'rsatdi, og'zaki nutqni almashtirdi, kuchni tejashga yordam berdi va matnni piktogramma, stiker va animatsiyaga qisqartirdi.

Masaya Mochizukining e'tirof etishicha, "internet maydonida lingvistik unsurlarni ajratib olish va ulardan nutqiy muloqotda unumli foydalanish axborot texnologiyalari xususidagi bilimni talab etadi"[11].

Mashhur filolog Maksim Krongauzning fikricha, yozma nutq og'zaki nutqdan ko'ra ancha ommalashgan: "Bugungi kunda yozma nutqning bunday kengayishi, odamga og'zaki munosabatda bo'lish uning zimmasiga o'ziga xos yuk, tashvish, balki tajovuz sifatida qabul qilinadi. Internetda, garchi biz yozma tildan foydalansak ham, bu bizning nutq tilimizga mos keladigan jonli muloqotdir. Suhbatlashganimizda, biz deyarli hech qachon murakkab jumalarni, qatnashuvchi va qo'shimchali iboralarni ishlatmaymiz va agar qilsak, bu juda kam uchraydi. Internetning zamonaviy tili o'z tuzilishiga ko'ra ko'proq og'zaki tildir" [7].

Boshqa tomondan, yozma internet aloqasi sohasiga o'tayotganda, tajovuzkor kulgi, animatsiya, stiker yoki boshqa piktogramma niqobi ostida o'zining haqiqiy his-tuyg'ularini, niyatlarini, hissiy holatini yashirish va hatto o'z ovozi va ma'nosini bildirish imkoniyatini oladi. Intonatsiya og'zaki muloqot paytida chiqishi mumkin.

Axborot texnologiyalarining rivojlanishi va ularning ijtimoiy munosabatlarning barcha sohalariga kirib borishi nafaqat til va nutq aloqalarining o'zgarishi, balki shaxs, jamiyat va davlat xavfsizligiga ta'sir qiluvchi yangi hodisalarning paydo bo'lishi bilan ham bog'liq. O'zbekiston milliy xavfsizligini ta'minlash va ilmiy-texnikaviy taraqqiyotni ta'minlash bo'yicha davlatning ustuvor vazifalari qatorida internet-ommaviy axborot vositalarida shaxsiy axborot xavfsizligini ta'minlash muammosi ham qayd etilgani bejiz emas. Bundan tashqari, Respublikamizning Axborotni rivojlantirish strategiyasida internet aloqalarining odamlarning ommaviy ongiga salbiy ta'siri qayd etilgan. Zamonaviy texnologiyalarning rivojlanish sur'atlari, axborotni yaratish, qayta ishlash va tarqatish ko'pchilikning bilimlarni o'zlashtirish va qo'llash imkoniyatlaridan sezilarli darajada oshib ketdi. Atrofdagi dunyoni internet orqali ilmiy, ta'lim va madaniydan ko'ngilochar va ma'lumotnomaga o'tishi idrok etishning yangi modelini - klip fikrlash deb ataladigan vosita, uning xarakterli xususiyati axborotni ommaviy yuzaki idrok etishdir. Axborot olishning ushbu shakli odamlarning qarashlari va afzalliklariga ta'sir qilishni soddalashtiradi, o'rnatilgan xatti-harakatlar modellarini shakllantirishga yordam beradi, bu esa axborotni tarqatish texnologiyalariga ega bo'lgan davlatlar va tashkilotlarga iqtisodiy va siyosiy maqsadlarga erishishda ustunlik beradi.

Internetning imkoniyatlari tufayli foydalanuvchilar matn va vizual ma'lumotlarni internetda osongina joylashtirishlari va ularni cheksiz ko'p odamlar uchun ochiq qilishlari mumkin, bu ularga ekstremal qarashlar, g'oyalar va qarashlarni targ'ib qilish, o'z izdoshlarini jalb qilish, guruhlar yaratish va tashkil etish, manfaatlar jamiyatlari, jumladan, qonun, axloq va axloq qoidalariga zid bo'lgan, tuhmat va ekstremistik materiallarni tarqatish imkonini beradi. Interaktivlik va foydalanuvchilar o'rtasida tezkor, anonim ma'lumot almashish imkoniyati tajovuzkorlarga noqonuniy maqsadlarga erishish uchun axborot va telekommunikatsiya tarmog'idan faol foydalanish imkonini beradi.

METODOLOGIYA

Internet maydonida yaratilgan yoki aks etgan til birliklarining tahlil metodologiyasi quyidagi xususiyatlarni inobatga olishni talab etadi:

- tematik shartlilik (mazmun muayyan mavzu atrofida jamlangan);
- vaziyatning shartliliigi (muloqotning tegishli sohasiga xos bo'lgan aniq kommunikativ vaziyatda amalga oshirish);
- dinamizm (mavzu bir xil kommunikativ vaziyatda ham o'zgarishi mumkin, nutqning ohangini o'zgartirish mumkin); - ijtimoiy yo'nalish;
- heterojen tuzilish;
- ixtiyorsizlik, chegaralarning noaniqligi.

Kontent nuqtai nazaridan, kommunikativ vaziyatlar va tematik uyg'unlik (bog'lanish) internet aloqasining yaxlitligi belgilari sifatida harakat qilishi mumkin, va emotsional va boshqa noverbal signallar (suhbatning tugashini ko'rsatish uchun xizmat qilish, pauza qilish, boshqa mavzuga o'tish, emotsional ta'sir ko'rsatuvchi) va boshqalar rasmiy ko'rsatkichlar sifatida harakat qilishi mumkin. Internet-muloqot nafaqat og'zaki va yozma nutq shakllarining gibrididir - bu og'zaki va yozma nutq shakllarining xususiyatlarini o'zida mujassam etgan, shuningdek, kompyuter texnologiyalarining ta'sirini aks ettiruvchi tilning mavjudligi va faoliyatining yangi shaklidir. Umuman olganda, internet aloqasining quyidagi xususiyatlarini ajratib ko'rsatish mumkin: virtuallik; makon va vaqtdagi masofa; vositachilik (texnik vositalar yordamida amalga oshirilganligi sababli); intertekstuallik; kreolizatsiya/polikod; obrazli-vizual va obrazli-yeshituvchi komponentlarning birikmasi; xayoliy; anonimlik; tarmoq; gipermatnlik; multimedia; multimedia; multimodallik; ko'p tillilik; muloqotning og'zaki va yozma xarakteri; xabarni vizual idrok etishga e'tibor berish; klip tafakkuriga yo'naltirilganlik [4].

Klipli fikrlash lingvistik minimalizmi va nutqiy chegarasi sifatida piktogrammalardan foydalanish orqali qoplanadi. Bu, aslida, kognitiv uslub bo'lib, u "obyektlarning o'zaro munosabatlarini hisobga olmasdan ko'plab turli xossalarini aks ettirish jarayoni, parchalangan axborot oqimi, mantiqsizlik, kiruvchi axborotning heterojenligi, axborot bo'laklari o'rtasida o'tishning yuqori tezligi, shuningdek, atrofimizdagi olamni holistik idrok etmasligi bilan xarakterlanadi" [8].

Bundan tashqari, piktogrammalar tili alifbo belgilari tilidan ancha qadimgi; shuning uchun klip tafakkuriga ega bo'lgan odam uchun ma'lumotni harflar, raqamlar va formulalar emas, balki tasvir shaklida idrok etish osonroq. Maksim Krongauz tinish belgilari, kulgichlar va stikerlar haqida fikr yuritganda ham ushbu hodisaga e'tibor qaratadi. Sud-lingvistik ekspertiza uchun ushbu obyektlarning o'ziga xos xususiyatlarini tushunish uchun muhimligini hisobga olgan holda, men butun iqtibosni keltiraman. "Emojilar muloqotning juda muhim elementiga aylandi. Tabassum odatda gap oxirida qo'yiladi - aslida u shunchalik odatiy holga aylanganki, uning yo'qligi tashvish uyg'otadi. Stiker va emoji lingvistik belgilar emas. Agar, aytaylik, tabassum hali ham tinish belgilarining funksiyalarini, qayyerda dir intonatsiya funksiyalarini bajaradigan belgi

bo'lsa, unda stikerlar bilan vaziyat boshqacha: ular matnga kiritilmagan, lekin to'liq xabar sifatida alohida mavjud. Bundan tashqari, ularning har biri turli yo'llar bilan o'qilishi mumkin. Men stikerni bitta so'z sifatida talqin qila olaman, uni butun bir ibora sifatida talqin qila olaman, unga butun matnni o'qiyman, lekin stiker uchun kanonik o'qish yo'q" [7].

NATIJALAR

Tarmoqdagi muloqot bugungi kunda ommaviy axborot vositalarining ijtimoiy hayotining bevosita qismi bo'lib, boshqa turdagi munosabatlar rivojlanadigan yangi axborot muhitini shakllantiradi. Ushbu aloqa formati odamlarning joylashuvi bilan aloqani yo'q qilishga imkon beradi. Bu hodisa jamiyatga axborot texnologiyalarining kirib kelishi va ularga ta'siri bilan bog'liq. Bunday innovatsiyalar aloqa jarayonini transchegaraviy deb belgilaydi. Internet aloqasi yordamida o'xshash manfaatlar va qadriyatlar bilan birlashtirilgan yangi guruhlar shakllanadi. Internetda yangi aloqa tizimini shakllantiradigan odamlar bir vaqtning o'zida o'zlarining me'yorlari, xatti-harakatlari qoidalari, sanksiyalar, hissiy stress va suhbatdoshning holatiga asoslangan internet-muloqot turini yaratadilar [4].

Internet aloqasining mohiyati shundan iboratki, subyektlar aloqaning 2 qarama-qarshi tomoniga ega: ma'lumot yuborish va xabar olish. Bundan xulosa qilishimiz mumkinki, bu jarayon o'zaro yoki ikki tomonlama [6]. Internet aloqasi 4 toifaga bo'linadi:

- 1) Asinxron yakkama-yakka aloqa (elektron pochta)
- 2) «Ko'pdan ko'pga» asinxron aloqa (pochta jo'natmalari, bildirishnomalar, kirishni tasdiqlash talablari, ya'ni ma'lum bir mavzuga tegishli xabarlar)
- 3) Muayyan mavzu - o'yinlar, suhbatlar bo'yicha shakllanadigan sinxron yakkama-yakka muloqot.
- 4) Asinxron aloqa, bu yerda suhbatdosh ma'lumot olish uchun saytlarni qidirishga e'tibor beradi. U "birma-bir", "bir va boshqalar" (veb-sahifalar) formatida amalga oshiriladi [6].

Muloqot jarayonida ma'lum shaxsiy ma'lumotlarni va, ehtimol, suhbatdoshning fotosuratini olish imkoniyati mavjudligini hisobga olsak, bu suhbatdoshni aniqlash uchun juda oz. Aksariyat hollarda ushbu muloqot formati haqiqatga mos kelmaydigan ma'lumotlarning ifodasidir. Ma'lumotlari tekshirilishi mumkin bo'lmagan adresatlarga murojaat qilishning anonimligi tufayli jinoiy javobgarlik, psixologik va ijtimoiy xavflilik darajasi - me'yoriy emaslik, mas'uliyatsizlik, haddan tashqari emansipatsiya - kamayadi. Shu sababli, anonim odam o'z fikrlarini ifoda etish erkinligini his qilishi mumkin, bu qonunga mos kelmaydi - masalan, tahdid, tuhmat, haqorat.

- Adresatning kerakli shaxsiy fazilatlari to'plami bilan sintezda suhbatdoshga nisbatan o'rnatilgan fikrning shakllanishiga stereotiplarning ta'siri.
- Suhbatdoshlar o'rtasida muloqot va aloqa o'rnatish uchun erkin qaror.
- Xabarning emotsional uzatilishining to'liqligining nomukammalligi. Ammo shuni aytish kerakki, axborot texnologiyalari 2021-yilda shunday darajaga yetdiki, noverbal aloqa vositalari muloqot ishtirokchilariga o'zlarining emotsional holatini ifodalashning barcha usullaridan – grafik va animatsion elementlardan foydalanish imkonini beradi.
- Haqiqiydan farq qiladigan xatti-harakat niyati - tarmoqdan tashqarida. Suhbatdosh turli yutuqlar va rollar bilan boshqa shaxsni yaratishga harakat qiladi. Internet aloqasining tabiati uning turiga qarab farq qilishi mumkinligini hisobga olish kerak.

Blog. Virtual makonda bugungi kunda blogosfera faoliyatning turli sohalari: tilshunoslik, semantika, psixologiya, sotsiologiya bo'yicha ko'plab olimlarning tadqiqot obyektiga aylanmoqda. Buning sababi, blog yuritish nutq xususiyatlariga ega bo'lgan internet aloqasining maxsus turidir. Bloglar tuzilishi ommaviy auditoriya bilan o'zaro aloqani o'z ichiga oladi, bu yyerda o'z nutqini har qanday shaklda (video, matn, audio, audiovizual) amalga oshirish va ifodalash uchun quyidagi operatsiyalar amalga oshiriladi - joylashtirish, sharhlash, o'qish, tahrirlash, kopirayter, matn mahsuloti, skript yaratish, effektlarni qo'llash va hokazo. Bunday harakatlar bloggerning shaxsiyat tizimini yaratadi, shu bilan birga uni individual lingvistik shaxs sifatida belgilaydi. Shuni ta'kidlash kerakki, bloglar rasmiy va norasmiy internet nutqida mavjud bo'lishi mumkin. Muallif-bloggerning fikrlarini yerkin ifodalash shaklda, cheklovlarisiz, belgilangan me'yorlar va qoidalarsiz - norasmiy bloglarsiz amalga oshirilishi mumkin. Bundan tashqari, blogger potensial auditoriyaga - talabalarga, masalan, professional muloqotning manzilchisi roliga mutaxassis sifatida namoyon bo'lishi mumkin [2].

Ijtimoiy tarmoqlar. Ushbu turdagi nutq internet aloqasi boshqalar orasida eng dolzarb hisoblanadi. Muloqot xususiyatlari ijtimoiy tarmoqlarning funksiyalarida yotadi: ishtirok etish va shaxsiy axborot guruhlarini yaratish, do'stlar bilan shaxsan va suhbat formatida yozishmalar, tematik guruhlarda kontentni muhokama qilish, sharhlar yaratish, shaxsiy sahifangizni saqlash, podkastlar va kliplar yaratish. Ijtimoiy tarmoqlar nafaqat foydalanuvchilar o'rtasidagi muloqotga e'tibor qaratadi, balki real hayotning analogidir.

Elektron pochta. Elektron pochta (ingliz tilidan email, e-mail, electronic mail) - bu taqsimlangan (shu jumladan global) kompyuter tarmog'i orqali elektron xabarlarini («harflar» yoki «yelektron harflar» deb ataladi) jo'natish va qabul qilish texnologiyasi va xizmatlari. Elektron pochtaning mohiyati shundan iboratki, adresat faylga (manzil maydoniga) joylashtirilgan matnni istalgan vaqtda qabul qiluvchi tomonidan keyingi o'qish uchun belgilangan va ro'yxatdan o'tgan manzilga yuboradi.

Internet suhbatlari. Chat (inglizcha chat - suhbat, suhbatlashish, suhbatlash) - real vaqt rejimida kompyuter tarmog'i orqali xabar almashish vositasi, shuningdek, bunday muloqotni tashkil qilish imkonini beruvchi dasturiy ta'minot. Chatlarning asosiy xususiyati real vaqt rejimida yoki unga yaqin muloqot bo'lib, suhbatni forumlardan va boshqa vositalardan ajratib turadi. Yendi chatlarda suhbatdoshning kayfiyatini aks ettiruvchi va yetkazuvchi stikerlar, kulgichlar, emodzilar, gif va rasmlarni yuborish orqali his-tuyg'ularingizni ifodalash mumkin.

MUXOKAMA

Onlayn muloqotda noverbal muloqot rasmiy va norasmiy bo'lishi mumkin. Birinchi tur me'yoriy va tartibga solinadigan kommunikativ vaziyatga xosdir. Cheklovlarning yo'qligi, hissiy boylik, tarkibiy murakkablik - norasmiy muloqot uchun xususiyatlar, bu yerda suhbatdoshlarning his-tuyg'ulari, temperamenti va kayfiyati alohida ahamiyatga ega.

Internetda muloqotning norasmiy va rasmiy aloqa turlari mavjud bo'lib, ularning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olishda ularni belgilovchi omillar quyidagilardan iborat:

1) Platforma. Bu xaridor tovarni yetkazib berish tafsilotlarini muhokama qilish uchun sotuvchi bilan bog'lanadigan onlayn-do'kon bo'lishi mumkin. Albatta, bu misol sotuvchining xatti-harakatlarining ma'lum bir modeli bilan chegaralangan aloqaning rasmiy xususiyatini ko'rsatadi - «Siz» kabi so'z va iboralardan foydalanish; «Salom!»; «Buyurtmangiz uchun rahmat» va boshqalar. Ammo VK ijtimoiy tarmog'ida, forumlarda,

striming xizmatlarida, messenjerlarda aloqaning boshqa formati allaqachon mavjud - yerkinqroq va qabul qiluvchiga ijtimoiy mas'uliyatsiz.

2) Adresat. Adresatga qarab xabarning shakli va, albatta, mazmuni rasmiy aloqa talablariga muvofiq tuziladi. Masalan, agar o'qituvchiga, axloqiy me'yorlar nuqtayi nazaridan xat kerak bo'lsa, bunday xatning sarlavhasida ilmiy daraja va lavozimni ko'rsatish kerak. Me'yoriylik yuridik, davlat, shahar va jamoat tashkilotlarining tibbiyot xodimlariga yuborilgan xabarlarida mavjud. Ammo do'stlar va tanishlar bilan yozishmalarda muloqot formati butunlay boshqacha bo'ladi. Ushbu paragrafda siz har bir bosqichda muloqot qilish vaqtini belgilaydigan «vaqt» kabi toifani ham kiritishingiz mumkin: notanishlik, adresat bilan tanishish, munosabatlarni o'rnatish va saqlash, do'stlik, dushmanlik, nafrat, hurmat va boshqalar, va hokazo. Suhbatdosh bilan muloqotning turli bosqichlarida og'zaki internet aloqasi formati o'zgarishi mumkin.

XULOSA

Nutq internet aloqasi og'zaki va noverbal xarakterga ega. Zamonaviy axborot muhiti ko'rinadigan tasvirlar dunyosi bo'lganligi sababli, rasm, tasvir, belgi osonroq, qulayroq, tushunarli aloqani ifodalaydi, biz internet aloqasining noverbal vositalariga to'xtalamiz. Og'zaki nutq internet aloqasi emoji, gif animatsiyasi, kulgichlar, stikerlar, o'zingizning imzoingiz va fotosuratingiz (masalan, selfi) va hatto suhbatdoshning ma'lum bir vaqtda kayfiyatini ko'rsatish uchun memlar bilan birga bo'lishi mumkin. Keyingi bobda biz bunday muloqotda animatsiya va grafik elementlardan foydalanishni batafsil ko'rib chiqamiz.

Shunday qilib, nutq internet aloqasi ko'p qirrali kognitiv-sotsiologik jarayon bo'lib, unda kommunikatorlar bir xil yoki turli til darajalarining vakillari bo'lib, tarmoq orqali o'zlarining ham, boshqa shaxsni ham ifodalashlari mumkin. Internetdagi muloqot suhbatdoshlar ongini stereotiplashtirishga asoslangan bo'lib, u bilan muloqot qiladigan boshqa odam haqidagi g'oyasi og'zaki va noverbal elementlar asosida shakllanadi. Internetda muloqotni yaratish sababi kommunikatorga ta'sir qiluvchi shaxsning individual xususiyatlari va uning ijtimoiy muhiti bilan belgilanadi. Rasmiy va norasmiy aloqa formati yesa, 2 omilga bog'liq bo'lishi mumkin: aloqa platformasi va qabul qiluvchi. Norasmiy formatda noverbal aloqa vositalari rasmiy formatga qaraganda ko'proq qo'llaniladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Askehave, I., & Nielsen, A. E. (2005), Digital genres: a challenge to traditional genre theory. Information Technology & People, Vol. 18 No. 2, pp. 120–141. <https://doi.org/10.1108/09593840510601504>

2. Бирюкова Е. А. Интернет-коммуникация как средство межкультурного общения: жанровые и языковые особенности // Язык. Словесность. Культура. 2014. № 6. – С. 75-98.

3. Estela Priyasha García Martín. An Exploratory Analysis of Citizen Science Web Texts: Understanding A Digital Genre in its Two Dimensions. Repositorio de la Universidad de Zaragoza – Zaguán <http://zaguan.unizar.es>

4. Jaidev R. How pedagogical blogging helps prepare students for intercultural communication in the global workplace // Language & Intercultural Communication. 2014. Vol. 14. Issue 1. P. 132-139.

5. Jaidev K. Offensive Text Detection: Exploring Traditional Classifiers, Ensemble Models, and Kolmogorov Arnold Networks in Code-Mixed Tamil-English Text. EasyChair Preprint. – 2024.

6. Jones, R. H., & Hafner, C. A. (2021). Understanding Digital Literacies: A Practical Introduction. Routledge.

7. Лассвелл Г. Структура и функции коммуникации в обществе // Назаров М.М. (ред.) Массовая коммуникация в современном мире: методология анализа и практика исследований. М., 1999. С. 131-138.

8. Свиридова Л.В. Перспективы развития судебной лингвистической экспертизы/ X.Sulaymonova nomidagi respublika sud ekspertizasi markazining 70 yilligiga bag'ishlangan "Sud ekspertizasi: Kecha va bugun" ilmiy-amaliy konferensiya materiallari 30-iyun – 1-iyul 2021-yil

9. <https://ppjp.ulm.ac.id/journal/index.php/MC/article/view/20059/10732>

10. <https://periodicos.ufjf.br/index.php/veredas/article/view/45189>

11. <https://www.frontiersin.org/journals/language-sciences/articles/10.3389/flang.2024.1506509/abstract>